

FŐVÁROS.

A cseléd.

Az asszonyok örök témája, panaszaik kimeríthetetlen tárgya a cseléd. Már mint a városi, legkiváltképpen a fővárosi cseléd, aki baj, ha nincs és nem sokkal kisebb baj, ha van. Ám magyarázzák, ahogy akarják a nyelvtudósok, hogy a cseléd szó nem hiába hasonlít oly közletről a család szóhoz és támogatassák az eredeti patriarkális viszonyról való tanításukat azzal az érveléssel, hogy a magyar paraszt ma is cselédeinek mondja a gyermekeit (bár közbevetőleg megjegyezve: megfordítva is lehet okoskodni és a paraszt talán nem is annyira azért nevezi cselédnek a gyermekeit, mert az ő gazdálkodásában a cseléd is mintegy a családhoz tartozó gyermek volt, hanem mert a családfő a gyermekekkel is úgy rendelkezett, akár a cselédeivel); de bizonyos, hogy ma a két hasonló szó értelme között akkora a különbség, amekkorát csak az ellentétesség tűr meg. Asszony és cseléd ma két hadakozó ellenfél, aki néha egy-egy kis fegyverszünetet köt egymással, de nagyon rövidet, nagyon ingatagot és gyorsan felbomlót.

Ne mondjuk az asszonyokkal, hogy mindennek a cseléd az oka; de ne mondjuk a cselédekkel se, hogy mindebben a nagysága a hibás. Van igazsága mindkét félnek és van hibája is szintén. Azonban nemcsak nekik kettőjüknek. A cselédbajokban más szereplők is szerepelnek, semmint csak akik a főszereplők és ez, amennyire hozzájárul a cselédviszonyok elmérgesítéséhez, olyannyira szerencsés körülmény is. Arra nézve tudniillik, hogy könnyebbé teszi az orvoslást. Mert cselédben és gazdában egymással homlokegyenest ellenkező principiumok testesülnek meg: a cselédben a szolgaság ellen való természetszerű lázongás, a gazdában pedig a kiszolgáltatásnak, a hatalmaskodásnak a természettől az emberbe szintoly mélyen beoltott ösztöne és ugyancsak problematikus, hogy az eredeti hajlandóságok megfékezésére elegendő-e bármiféle szabályzat; de ami a kettőjükön kívül eső tényezőket illeti, ezek már több kilátást engednek a megrendszabályozásnak. Sokkal inkább a cseléd természeté-

től függ, semmint a gazda enyhességétől vagy szigorúságától, hogy jó cseléd lesz-e belőle, valamint megfordítva: sokkal inkább a gazda természetétől függ, semmint a cseléd érdemétől, hogy jól bánik-e a cselédeivel; de e redukálhatatlan tényezőkön kívül vannak mások is, melyek kiküszöbölhetők és amelyek kasszálása kétségtelenül előnyére válna a cselédekkel való állapotnak. A természetes nehézségek nem kapcsolódnának még mesterségesen előidézett akadályokkal is.

Lényegében és legfontosabb intézkedésében ezen a ponton fogja meg a cselédkérdést az az előterjesztés, melyet a főváros illetékes ügyosztálya e tárgyban kidolgozott és amely teljesen készen áll, hogy legközelebb már érvénybe is lépjen. A cseléd és a gazda viszonyának kialakulásába kettejükön kívül sok egyéb mellett különösen jelentékenyen avatkozik bele még egy harmadik és egy negyedik valaki. A cselédszerző és a kvártélyos asszony. Az, aki beszegődteti a cselédet és az, aki lakást, ellátást ad az állás nélkül levő cselédnek. A mai viszonyok mellett egyik se nélkülözhető és ugyancsak a mai viszonyok mellett mindkettőnek merőben mások az érdekei, mint akár a cselédnek, akár a gazdának. A cselédszerző annál többet keres, minél többször közvetít cselédet, amire nézve ugyancsak keveset jelent, hogy bizonyos rövid időn belül nem szedhet új közvetítői díjat és a kvártélyos asszonynak szintén akkor van jó dolga, ha minél több vendége akad a penziójának, vagyis mindkettőjüknek az az érdeke, ami sem a gazdának, sem a cselédnek nem érdeke, hogy minél gyakoribbá tegyék a háztartás cselédválságait. Így áll elő az a helyzet, hogy akinek cselédszerzés lenne a feladata, legtöbbször inkább elszerzi a cselédet és hogy akinek a hajléktalan cseléd befogadása az üzlete, maga iparkodik legtöbbször a hajléktalanná tevés irányában. Felbujtók és csábitgatók. A cselédszerző a közvetítési díjért, a kvártélyos asszony a cseléd megtakarított pénzének elkaparintásáért. És nem hiába mondják: könnyű Katót táncba vinni. Legtöbbször nem is nehéz, annál kevésbé, mert a cselédszerző rendszerint táncosnak való, a kvártélyos asszonynál pedig egyenesen járja is a vidám élet.

Senki rossz néven nem veheti, ha a szegény cselédek is akarnak egy kissé mulatni; de szintoly bizonyos az is, hogy a könnyű csábitás ellen való megvédés a cselédnek is, meg a gazdának is érdeke. Az új javaslat ezt úgy tervezi, hogy hatósági feladattá teszi a cselédszerzést és a cselédközvetítővel kapcsolatban cselédotthont kíván létesíteni. Eképp egyszerre fordul szembe a cselédszerzőkkel és a kvártélyos asszonyokkal. Az előbbieket nem lehet ugyan szerzett jogaiktól megfosztani, de addig is, amíg beszünnek, erős és tisztességre szorító konkurrenciát találnának magukkal szemben, ami pedig a kvártélyos asszonyokat illeti, a cselédotthon bizonyára nem tudná befogadni az összes facér cselédeket, de egy részük mindenesetre megmenekülne a kifosztástól és a züllésbe való csábitástól. E megszorításokban benne foglalatik mindaz a jó és mindaz a kritika, amit elvben az új tervezetről el lehet mondani és ami összefoglalva úgy hangzik, hogy ha a reform nem is ígér teljes segítséget, mindenesetre jobb állapotokat teremthet, mint a mostaniak. Feltéve, hogy a gyakorlat nehézsége és gyarlósága nem rontja le az elmélet szép ígéit. Mert már volt ilyesmire példa, sőt szinte rendszeren ez a példa. Éppen ezért a tervezet egyik pontjáról a gyermekvédő-ligával való kapcsolatról, cselédnevelésről és előregedett cselédek menházáról nem is szólunk. Ez oly szép lenne, hogy egészen álomszerű. Megelégszünk a cselédotthonnal és a jól funkcionáló hatósági közvetítéssel is. Inkább kevesebbet kívánunk, de legalább e zlegyen életrevaló.